als voor de blanke staf, die nog altijd dagelijks uit Pretoria heen en weer reist.

De provincie die het oude Boputatswana en Transvaal omvat heet nu toepasselijk Gauteng, *se-Sotho* voor 'waar goud is'. Met Pretoria en Johannesburg binnen haar grenzen is dit het economisch hart van het land en zelfs van het continent. Vijfenzestig procent van de bruto productie van heel Afrika wordt hier gege-

DE REPUTATIE

VOORAL

AUTODIEVEN OP

TE LEIDEN

de snelle veranderingen. "De nieuwe zwarte kaderleden hebben geen managementervaring, ook al hebben ze een goede opleiding. Het zou ideaal zijn als ze eerst adjunct konden zijn van blanke afdelingshoofden en decanen om ervaring op te doen. Maar nu vervangen ze hun voorgangers meteen. Bovendien is de samenwerking tussen blanke en zwarte stafleden vaak slecht."

Wetgeving verplicht bedrijven

zwart is, maar te tolerant zou zijn jegens blanke collega's), naar huis, door te verkondigen dat hun veiligheid op de campus in het vervolg niet meer gegarandeerd was. Zo zetten ze vaart achter de 'transitie', het centrale begrip in de politiek van de laatste jaren. "De beste stafleden," zegt Joria Pienaar, "zowel zwarten en blanken, vertrekken. Niet eens vanwege het salaris, maar omdat de toekomst zo onzeker is."

denten is moeilijk. Want dat zijn in praktijk de HAI's, de witte instellingen.

EXPOSURE

"Ondenkbaar," zegt een medewerker van de eveneens historisch benadeelde Peninsula Technikon in Kaapstad, "er is te veel wantrouwen, geschiedenis." De samenwerking met buitenlandse hogescholen is des te belangrijker. Niet alleen op academisch

ACHTER BIJ DIE

VAN EEN DIPLOMA

VAN EEN 'WIT'

TECHNIKON

landen die in het MHO worden opgenomen. Hij zegt: "TNG is de enige zwarte school voor hoger beroepsonderwijs in Gauteng, en potentieel een emancipatoire factor van de eerste orde. Mits de kwaliteit van het onderwijs goed is. En dat hangt weer af van de institutionele sterkte." Hij verwacht dat de samenwerking met Nederlandse hoger-onderwijsinstellingen de vicieuze cirkel op den duur kan doorbreken.

bondswensen. Door de adv hebben de scholen het karakter gekregen

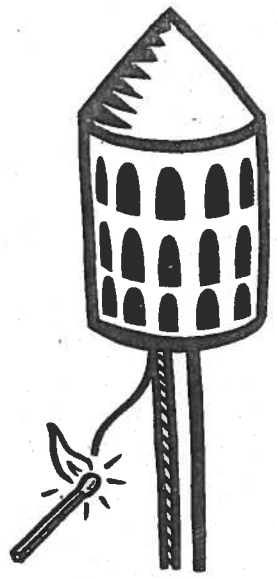

ILLUSTRATIE ANKI POSTHUMUS

van een duiventil met de hele dag door in- en uitladderend personeel. Door, zoals in Diemen gebeurt, iedereen te verplichten eens in de twee weken op vrijdag uit te fladderen krijg je rust in de tent, maar het is natuurlijk de wereld op zijn kop dat zoiets wordt ingevoerd niet omdat het onderwijskundig goed is maar omdat scholen door rechtspositionele afspraken voor het blok zijn gezet. In mijn laatste column schreef ik dat ik, als ik Kamerlid was geweest, dit al veel eerder aan de orde had gesteld dan naar aanleiding van de vierdaagse schoolweek. D66-Kamerlid Ursie Lambrechts e-mailde mij een passage uit een overleg van de Kamercommissie met Ritzen voorjaar 1998. Zij sloeg de spijker op zijn kop toen zij hem retorisch vroeg: 'Hoe oordeelt de minister over het feit dat afspraken die gemaakt zijn in het kader van een CAO, de inhoud en de organisatie van het onderwijs gaan dicteren en dat al degenen die er niet aan deelnemen, zoals de ouders, volledig buitenspel staan.'

Als het gaat om onderwijs, heeft de minister dankzij ons veel geprezen poldermodel te maken met maar één serieuze tegenspeler, de bonden. Niet de onderwijskundige wenselijkheid staat voorop, met ouders wordt al helemaal geen rekening gehouden. Die situatie bestaat al decennia en heeft in het verleden al veel vaker geleid tot maatregelen die evident slecht waren voor het onderwijs. De Kamer is daar, uit angst voor diezelfde bonden, steeds mee akkoord gaan. Het valt te hopen dat de adv-kwestie ertoe bijdraagt dit monopolie te doorbreken.

Leo Prick

LUISTEREN NAAR 'CRIMINEELTJES'

NRC 20-8-99

Schoolpsycholoog Petri biedt oplossing voor probleemkinderen

Wat bezielt kinderen die op school niets uitvoeren? Psycholoog Jeroen Petri volgde leraren, ouders en leerlingen. Kinderen die onder druk staan veranderen hun gedrag. 'Laat trage kinderen zich belangrijk voelen.'

Jacqueline Kuijpers

'IK ZAL HET crimineeltje even halen,' zei een directeur van een basisschool tegen Jeroen Petri toen deze daar als schoolpsycholoog kwam om een jongen met gedragsproblemen te onderzoeken. Het zijn dat soort stigma's rondom 'probleemkinderen' die volgens Petri een neerwaartse spiraal in de hand werken. In zijn boek 'Bij haar kan ik niet leren!' dit voorjaar verschenen bij uitgeverij Elsevier/De Tijdstroom, beschrijft Petri hoe een andere manier van kijken naar de leerling en de onderlinge relaties tussen leerling, docent en ouders die spiraal kan doorbreken en daardoor een preventief karakter kan hebben. "Als je niet kijkt naar het totaalbeeld, en niet vraagt naar de beleving van het kind, dan kom je onherroepelijk in een fuik terecht waarin het kind geen kant meer op kan", aldus Petri.

Ruim tien jaar lang was Petri als schoolpsycholoog werkzaam in Israel. Zijn ervaringen daar vormen de basis voor zijn boek. Tijdens zijn werk zag Petri hoe kinderen die op school niets uitvoerden thuis behulpzaam en initiatiefrijk waren en ook bij hun *remedial teacher* opbloeiden. Petri: "De situatie waarin het kind problematisch is, is slechts een deel, het is niet hèt kind." Dit bracht hem ertoe niet langer met het kind tussen vier muren te blijven zitten, maar ook de school, de leerkrachten en de gezinssituatie aan een nader onderzoek te onderwerpen en zo te proberen een totaalbeeld te krijgen. Uren bracht hij door in lerarenkamers, waar hij ondervond hoe "weinig hoopvol" er over de 'probleemkinderen' werd gepraat. Hij volgde lessen om kinderen en docenten in de klassituatie te observeren en betrok ook ouders bij zijn onderzoek.

In veel gevallen herkende Petri al snel een dynamiek waarin het kind steeds meer gemangeld werd. "Jantje is traag en heeft altijd als laatste het bord overgeschreven en iedere keer weer zegt de docent: 'Kan ik het bord al uitvegen, Jan?' De docent heeft weinig geduld, geeft Jan plichtsgetrouw een beurt, maar is met zijn ogen al elders. Jan vindt dat verschrikkelijk, voelt zich anders en gaat het probleem oplossen door bijvoorbeeld geen huiswerk meer te maken. De ouders krijgen brieven over het slechte gedrag van hun zoon en bestraffen hem door hem van karate te halen, het enige waar Jan goed in was."

De probleemkinderen die Petri beschrijft worden soms door de dynamiek van actie en reactie tot probleemkinderen gemaakt. Het begint veelal met een nog niet ontdekte leerstoornis. In het immigratieland dat Israel in de jaren tachtig en begin jaren negentig was, speelde ook het probleem van taalachterstand en achterstand in cognitief begrip een grote rol. In de volle drukte van alledag reageert de docent zodanig dat de leerling in zijn schulp kruipt, zijn huiswerk niet meer maakt, agressief wordt of het bijltje er helemaal bij neergooit. De oplossingen die de leerling kiest stellen de docent voor nieuwe problemen. De docent lost deze op door de leerling de klas uit te sturen en het thuisfront in te lichten, waardoor ook daar weer dat negatieve gedrag onder de microscoop wordt gelegd. De leerling die zich toch al buitengesloten voelt, wordt doorgestuurd naar het speciaal onderwijs en valt wellicht in de toekomst helemaal buiten de boot. "Mijn boek is geen aanklacht tegen docenten," zegt Petri, "mij gaat het vooral om de leerlingen. De leerkracht heeft het moeilijk met de leerling die anders is. Ik laat zien dat hij of zij het kind anders kan bezien dan alleen als probleemkind."

VIJF MINUTEN

Een andere, creatieve kijk op de situatie kan volgens Petri preventief werken. Daarvoor zoekt hij naar "de kleinst mogelijke ingang voor een verandering". In zijn boek illustreert hij dat met talloze praktijkvoorbeelden, die alle hun eigen verhaal vertellen. Gesprekken met de betrokkenen kunnen op zichzelf al voldoende informatie bieden. Eén keer was een observatie van vijf minuten in de klas al voldoende om te zien dat de docent een hekel had aan het 'probleemkind'. Als de docent zich hiervan bewust wordt, kan hij proberen zijn gedrag te veranderen.

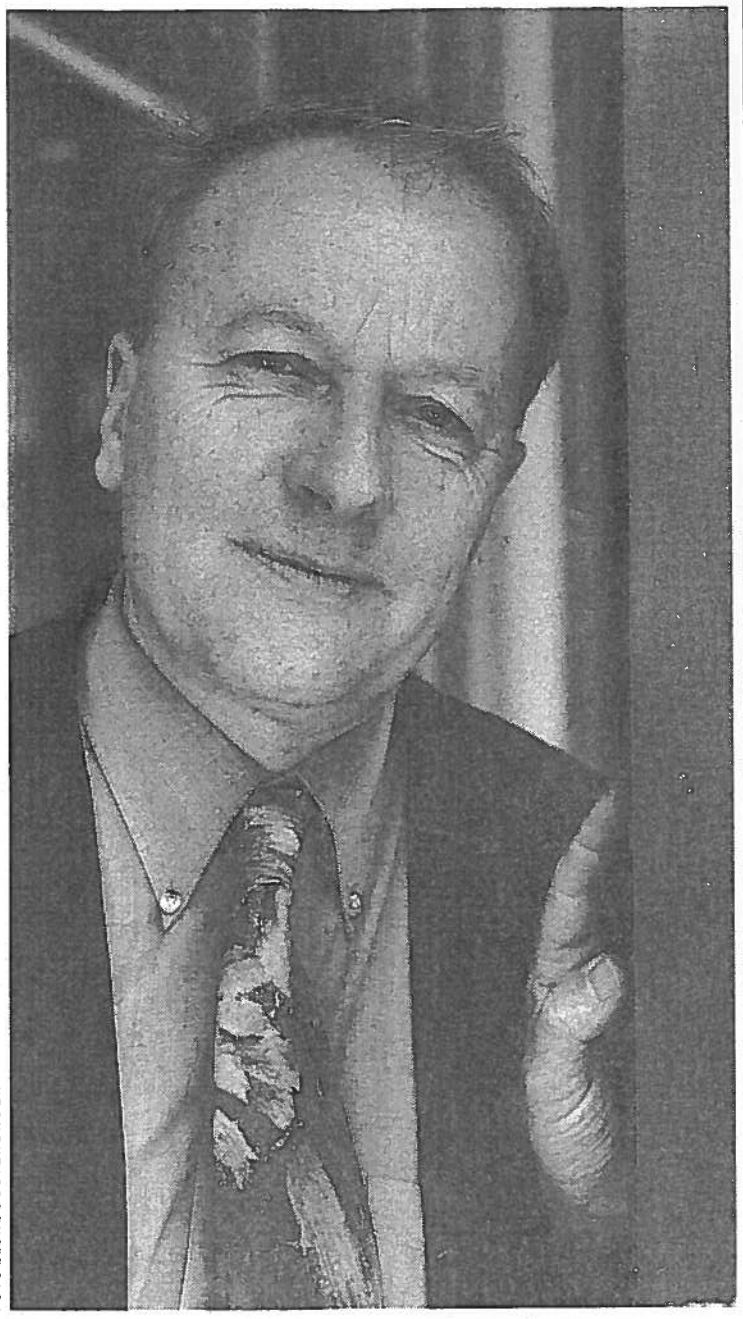

FOTO ELSKE OOSTERBROEK

Kinderpsycholoog Jeroen Petri. 'De situatie waarin het kind problematisch is, is slechts een deel, het is niet hèt kind.'

FOTO ELSKE OOSTERBROEK

Veelal maakt Petri gebruik van vragenlijsten, die hij de drie partijen voorlegt. De vragen, die in het boek zijn opgenomen, gaan over gevoelens, verwachtingen, vaardigheden en wederzijds begrip. Uniek is dat Petri ook aan de leerling vraagt wat hij van de docent vindt. 'Ik houd van de leerkracht', is de eerste stelling waarop de leerling moet reageren. En daarna: 'De leerkracht mag mij graag'. Ook de docent moet aangeven of hij van de leerling houdt en de ouders geven hun oordeel of hun kind de docent graag mag.

KRIJTJES

Hoe je de negatieve spiraal vervolgens kunt doorbreken is niet pasklaar terug te vinden in het boek. "Iedere kleine verandering in de situatie die de spiraal doorbreekt is beter dan niets doen," meent Petri eenvoudigweg. "Besteed aandacht aan wat de leerling wel goed kan. Probleemkinderen zijn vaak kinderen met bijzondere hobby's, waar ze erg goed in zijn. Laat die trage leerling zich belangrijk voelen door hem krijtjes te laten halen en vertel de klas dat je pas verder kunt als Sophie terugkomt met de krijtjes." Het zijn de kleine oplossingen voor de grote problemen. Een aardig voorbeeld is 'de brief aan de juf'. De leerling schrijft een brief aan de docent waarin hij vertelt hoe hij zich voelt, wat hem dwarszit, wat hij van de docent verwacht en wat die omgekeerd van hem mag verwachten. "Voor een docent is het schokkend om bijvoorbeeld te lezen dat een leerling bang voor hem of haar is,' zegt Petri, die de docent altijd vraagt een brief terug te schrijven. "Zo'n brief kan een muur doorbreken, en dat is een nieuw begin." Volgens hem kan het effect dat hiervan uitgaat blijvend zijn. "Althans als de partijen van goede wil zijn en de situatie niet veranderd door bijvoorbeeld plotselinge afwezigheid."

AANVULLING

De andere kijk die Petri bepleit is geen alternatief voor diagnose, therapie en behandeling, maar een aanvulling hierop, die de situatie voor alle partijen meer leefbaar kan maken en waardoor kinderen weer met plezier naar school gaan. "Het boek geeft een handreiking aan betrokkenen wat zij nù kunnen doen, om de situatie onmiddellijk te verbeteren. Dat het kind verder nog onderzocht moet worden staat buiten kijf." Hoewel Petri's boek handelt over de situatie in Israel is zijn aanpak volgens hem ook in Nederland toepasbaar. "Ik ben hier nu twee jaar terug, heb bij verschillende schoolbegeleidingsdiensten gewerkt en kwam hier dezelfde moeilijkheden en relaties tegen."

Hoe meer instanties zich bezighouden met een 'probleemkind', hoe minder aandacht er is voor de beleving van het kind, is de ervaring van Petri. In zijn huidige werk als gedragsdeskundige bij de unit strafzaken bij de Raad voor de Kinderbescherming in Haarlem ziet hij jongeren aan wie op school nog niemand heeft gevraagd wáárom ze nou eigenlijk spijbelen. Wel hadden ze al het stigma 'problematisch' en had de school twee A-viertjes vol spijbeldata geproduceerd. "Besteed die energie liever aan een gesprek met zo'n jongen", adviseert Petri. "Een deel van de kinderen die bij de Raad voor de Kinderbescherming terecht komen, draagt dat 'problematische' stempel. Als eerder anders naar deze kinderen was gekeken, had dat mogelijk voorkomen kunnen worden."